

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ГАЛИЦЬКИЙ Олександр Миколайович

УДК 336.027:338.43

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА
В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

**Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

Чернігів – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теоретичної та прикладної економіки Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Дерій Жанна Володимирівна,
Чернігівський національний технологічний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Вдовенко Наталія Михайлівна,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри глобальної економіки;

доктор економічних наук, доцент
Гришова Інна Юріївна,
Інститут законодавства Верховної Ради України,
головний науковий співробітник;

доктор економічних наук, професор
Наумов Олександр Борисович,
Херсонський національний технічний університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри менеджменту та маркетингу.

Захист відбудеться „22” березня 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 у Чернігівському національному технологічному університеті за адресою: 14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1.

Автореферат розісланий „21” лютого 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В.Г. Маргасова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах поширення кризових процесів у соціально-економічній системі України та невизначеності середовища господарювання аграрне виробництво вимагає поживлення використання організаційно-економічних інструментів державного регулювання для збереження й зростання обсягів виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках та, в остаточному підсумку, забезпечення населення якісними, безпечними і доступними продуктами аграрного виробництва у достатній кількості, що є запорукою продовольчої безпеки та стабілізації ситуації у суспільстві. Дотаційний підхід, заснований на концепції самозабезпечення та збільшення виробництва, непрозора бюджетна підтримка та система податкових пільг засвідчили свою неспроможність у стимулюванні розвитку високоефективного та конкурентоспроможного вітчизняного аграрного виробництва. Подальший розвиток аграрного виробництва вимагає від держави розробки й впровадження продуманої стратегії системної модернізації організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва в Україні. Теоретичне переосмислення та методологічне забезпечення удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва України в умовах глобальних змін зовнішнього середовища обумовлено, насамперед, потребою швидкої адаптації галузі до нових умов господарювання та формування передумов для стабільного його розвитку на довгострокову перспективу в умовах системної модернізації.

Виникає необхідність теоретичного обґрунтування пропозицій та розробки методологічних засад системного удосконалення державної політики у сфері регулювання й підтримки аграрного виробництва. Покладаючись тільки на ринкові механізми саморегулювання, не можна розраховувати на збільшення обсягів державних і приватних інвестицій в аграрний сектор України, отримання необхідного соціально-економічного ефекту, а також вирішення пов'язаних з цим проблем. Досягнення зазначеного значною мірою залежатиме від ефективності організаційно-економічного державного регулювання аграрного виробництва на різних ієрархічних рівнях.

Теоретичні засади становлення та розвитку державного регулювання аграрного виробництва ґрунтовно досліджуються у світовій і вітчизняній науковій літературі. Вагомий внесок у розробку науково-методологічних положень щодо організаційно-економічних аспектів державного регулювання аграрного виробництва зробили такі вчені: В. Амбросов, В. Андрійчук, Г. Андрусенко, Л. Березіна, Н. Бондарчук, П. Гайдуцький, І. Гришова, Ю. Губені, О. Дяченко, С. Захарін, І. Кириленко, М. Корецький, Ю. Лузан, І. Лукінов, П. Макаренко, М. Малік, В. Месель-Веселяк, О. Митяй, Г. Мостовий, О. Наумов, Д. Плеханов, В. Савченко, П. Саблук, М. Хорунжий, В. Шиян, Т. Шабатура, В. Юрчишин, О. Яценко та інші.

Інституціональні зміни як найважливіший аспект сучасних соціально-економічних трансформацій державного регулювання широко досліджуються у

вітчизняній економічній науці. Значний наукові здобутки у розробці теорії інституційних змін національної економіки мають такі учені, як: В. Базилевич, Н. Бутенко, З. Варналій, Г. Ватаманюк, В. Геєць, О. Гонта, С. Захарін, В. Ільчук, І. Кичко, І. Малий, О. Прутська, Н. Ткаленко, О. Яременко. Низка питань, пов'язаних з дослідженням проблем інституційного державного регулювання аграрного виробництва, знайшла відбиття в наукових публікаціях таких учених-економістів: О. Абакуменко, І. Балабанов, р. Бойко, Н. Вдовенко, О. Гарафонова, Б. Гриньов, Ж. Дерій, К. Ілляшенко, П. Микитюк, В. Маргасова, Т. Мостенська, О. Ніколюк, В. Полуянов, С. Стоянова-Коваль, Л. Федулова та інші відомі вчені.

Разом з тим, незважаючи на широке висвітлення особливостей державного регулювання аграрного виробництва у вітчизняній і закордонній літературі, вивчення теоретико-методологічного, методичного та практичного характеру державного регулювання аграрного сектору й, зокрема, адаптаційного організаційно-економічного механізму, перебувають на початковій стадії й потребують подальшого дослідження. Необхідність розробки наукових засад підвищення ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва з урахуванням впливу об'єктивних внутрішніх та зовнішніх чинників, забезпечення реалізації стратегічних цілей державної аграрної політики, вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва визначили актуальність теми, постановку мети і завдань дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася в рамках науково-дослідних робіт: Чернігівського національного технологічного університету за темою «Ефективність функціонування національного господарства в умовах глобалізації» (державний реєстраційний №0111U002353), у межах якої автором обґрунтовані практичні рекомендації щодо формування та реалізації стратегії державної підтримки аграрного виробництва (довідка № 302-04/1456 від 12.10.2017); та Черкаського державного технологічного університету за темою «Соціальні та економічні трансформації ринку: регіональний та галузевий аспекти» (номер державної реєстрації 0115U000972), де дисертантом проведений аналіз сучасних тенденцій розвитку аграрного виробництва, визначені основні проблеми його державного регулювання (довідка № 877/01-10.01 від 25.05.2017).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних положень, методичних основ і науково-практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення державного регулювання розвитку аграрного виробництва.

Досягнення сформульованої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити концептуальні основи та розкрити економічну природу державного регулювання аграрного виробництва;
- визначити і поглибити понятійно-категоріальний апарат теорій економіки та управління національним господарством і теорії державного регулювання аграрного виробництва;

- репрезентувати організаційно-економічний інструментарій державного регулювання аграрного виробництва;
- систематизувати зарубіжний досвід державного регулювання аграрного виробництва та визначити можливості його адаптації в Україні;
- узагальнити теоретико-методологічні положення щодо оцінювання ефективності функціонування організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва;
- здійснити системний аналіз стану розвитку аграрного виробництва та його організаційно-функціональної структури державного регулювання в Україні;
- визначити необхідність функціонування та складові адаптивного механізму регулювання аграрного виробництва в Україні;
- запропонувати науково-методологічні підходи до формування інституційного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва;
- розкрити та охарактеризувати організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні;
- обґрунтувати практичні рекомендації щодо формування та реалізації стратегії державної підтримки аграрного виробництва;
- розробити концепцію вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва;
- визначити стратегічні імперативи удосконалення структурної організаційно-економічної політики держави щодо розвитку аграрного виробництва в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси державного регулювання аграрного виробництва.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні, методичні та практичні аспекти функціонування організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. При формуванні понятійно-категоріального апарату використовувалися методи аналізу та синтезу, узагальнення та наукової абстракції, а саме: методи абстрагування, узагальнення, індукції, дедукції, аналізу, синтезу – при формуванні теоретичних засад державного регулювання аграрного виробництва; історичний метод – при з'ясуванні еволюційних доміант розвитку теорії інституцій; метод багатомірної логіки – при формуванні концептуального підходу до розгляду теорії інституційного та державного регулювання; процесний підхід – при структуризації організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва; графічний метод – при визначенні сучасного стану розвитку аграрного виробництва; метод ієрархій – при побудові алгоритмів; метод ланцюгових підстановок – при оцінюванні впливу факторів на розвиток аграрного виробництва; ціннісно-орієнтований, програмно-цільовий методи та метод ситуаційного аналізу – при висвітленні концептуальних засад державного регулювання аграрного виробництва; метод

статистичного аналізу – при оцінюванні сучасного стану та ефективності державного регулювання аграрного виробництва.

Статистичну і фактологічну основу дослідження становили нормативно-правові та законодавчі акти, монографічні дослідження та наукові публікації провідних вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, аналітична інформація науково-дослідних установ, статистичні матеріали та звітні дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Державної служби статистики України, Світового банку і МВФ, матеріали інформаційно-аналітичних бюлетенів, ресурсів мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні результати дослідження, які містять елементи наукової новизни, полягають у такому:

вперше:

– запропоновано концептуально-методологічну структуру інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва, який включає в себе концептуальні засади, комплекс ефективного інструментарію (інструменти, форми, методи, нормативно-правове забезпечення, елементи), за допомогою якого реалізується цільова функція механізму, враховуючи завдання держави та суб'єктів аграрного виробництва у контексті розвитку державно-приватного партнерства та є узгодженою щодо зовнішнього середовища;

– розроблено модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві, яка включає два взаємопов'язаних регулюючих блоки: 1) перший містить керуючу систему, що забезпечує реалізацію функцій зі створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному виробництві; 2) другий включає в себе підсистему державного контролю інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві, що забезпечує узгодження їх спрямованості та результатів зі стратегічними цілями і завданнями державної аграрної політики; особливістю запропонованої моделі є те, що вона гармонійно поєднує розробку і реалізацію заходів стратегічного характеру, передінвестиційне прогнозування, інноваційно-інвестиційну та експлуатаційну стадії життєвого циклу інноваційно-інвестиційного проекту;

– доведена доцільність та запропоноване формалізоване представлення процесу формування та реалізації стратегії державної підтримки аграрного виробництва, яка, передбачає виокремлення науково обґрунтованих, взаємопов'язаних етапів (визначення стратегічної мети; обґрунтування першочергових напрямів державної підтримки; обґрунтування методів та форм державної підтримки; формування стратегічних заходів; розробка механізму реалізації заходів державної підтримки), реалізація яких сприятиме комплексному обґрунтуванню змін параметрів організаційно-економічного механізму державного регулювання для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів аграрного виробництва;

– розроблено концепцію вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання розвитку аграрного виробництва, яка є передумовою визначення основних пріоритетів і напрямів державної політики

та включає такі елементи, як: вдосконалення інститутів, які визначають організаційно-інституційне середовище регулювання аграрного виробництва; вдосконалення інституційної інфраструктури державного регулювання аграрного виробництва; вдосконалення взаємозв'язків між суб'єктами аграрного виробництва. Запропонована концепція передбачає теоретико-методологічний, концептуальний, методичний рівні та інструментальне і організаційно-інформаційне забезпечення, що сприяє ефективності реалізації стратегічних імперативів розвитку державного регулювання аграрного виробництва в Україні;

удосконалено:

– науково-методичні засади щодо визначення цільових параметрів державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на комплексно-відтворювальних параметрах та передбачають сукупність послідовних етапів (діагностика проблем інноваційно-інвестиційної діяльності; визначення цілей інноваційного розвитку; оцінювання організаційно-економічних передумов розвитку аграрного виробництва; оцінювання ефективності інвестиційних ресурсів), що дозволить забезпечити не лише необхідні кількісні та якісні зміни у складі елементів державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів, а й покращити результативність їх реалізації з метою комплексного розвитку аграрного виробництва в Україні;

– адаптивний механізм регулювання аграрного виробництва, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на ефективному поєднанні регуляторних механізмів держави та адаптивному управлінні суб'єктів аграрного виробництва, представляє собою систему комплексного інструментарію, який орієнтований на виконання сукупності функцій (збір та моніторинг зовнішньої інформації; обробка даних і моделювання впливу державних інструментів; надання отриманої інформації її користувачам), забезпечує прогнозованість результатів аграрного виробництва, сприяє зв'язку між стратегічними, операційними і фінансовими цілями, робить їх досяжними, завдяки державному стимулюванню;

– систематизацію інструментів державного регулювання аграрного виробництва, яка, на відміну від існуючих, передбачає три комплексні групи інструментів: 1) інструменти прямого регулюючого впливу держави (прямі бюджетні асигнування; через механізм ціноутворення); 2) інструменти саморегулювання (опосередкований вплив держави через формування фінансової інфраструктури; застосування заходів кооперації; використання кредитного та інвестиційного механізмів; самофінансування); 3) інструменти поєднання державного регулювання і ринкових стимулів (через спеціальні механізми справляння ПДВ; через спеціальні режими та механізми оподаткування; податковий кредит, пільги, канікули; використання прискореного методу амортизації);

– методологічні концепти інституційного державного регулювання аграрного виробництва, які, на відміну від існуючих, враховують особливості взаємовідносин між суб'єктами аграрного виробництва, оцінку динаміки

інституційного розвитку та визначення ролі держави і суспільства у формуванні інституційних відносин, що сприятиме ефективній роботі ключових важелів організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва;

– методичний підхід до оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва, який, на відміну від існуючих, передбачає поєднання статистичних і оптимізаційних методів (трендового, кореляційного-регресійного аналізу та інтегральної моделі прогнозування), ідентифікацію факторів, що визначають альтернативні напрями розвитку аграрного виробництва, та ґрунтується на чотирьох взаємопов'язаних етапах: 1) систематизація параметрів оцінки ефективності; 2) аналіз та оцінювання визначальних факторів розвитку аграрного виробництва; 3) реалізація системи методів оцінювання розвитку аграрного виробництва; 4) розробка стратегічних напрямів удосконалення механізму державного регулювання; його застосування дозволяє визначити масштаби впливу реалізації конкретних інструментів державного регулювання на показники цільової ефективності аграрного виробництва;

дістало подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат теорії економіки та управління національним господарством за рахунок уточнення дефініції та авторського трактування понять: *«державне регулювання аграрного виробництва»* як системи скоординованих дій (напрямів, форм, методів, важелів, інструментів) органів державної влади щодо їх прямого та непрямого впливу на функціонування аграрного виробництва шляхом проведення комплексу заходів із його організаційно-економічної підтримки; *«організаційно-економічний механізм державного регулювання розвитку аграрного виробництва»* як систему дій, яка містить комплекс організаційно-адміністративних, юридичних, соціально-економічних засобів, упорядкованих певним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху реалізації інтересів суб'єктів аграрного виробництва, та спосіб перетворення інструментів державного регулювання на відповідні результати державної політики (бюджетно-податкова, грошово-кредитна, цінова) у контексті реалізації комплексу організаційно-економічних засобів;

– стратегічні напрями удосконалення структурної організаційно-економічної політики держави щодо розвитку аграрного виробництва в Україні (галузевої, організаційно-економічної, інституціональної, територіальної, відтворювальної, технологічної та зовнішньоекономічної), реалізація яких ґрунтується на сукупності послідовних етапів (діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища; визначення пріоритетних бізнес-проектів та інвестицій; планування; прийняття управлінських рішень та їх реалізація; мотивація та контроль; оцінка досягнутих стратегічних цілей), що сприяє задоволенню індивідуальних, суспільних і державних потреб та інтересів;

– наукові підходи до визначення організаційно-функціональної структури державного регулювання аграрного виробництва шляхом систематизації інститутів різних регуляторних рівнів (міжнародний, європейський,

національний, регіональний, місцевий) та сукупності взаємопов'язаних елементів, які забезпечують управлінську, оптимізаційну та контрольно-забезпечувальну функції щодо функціонування аграрного виробництва, підвищення його конкурентоспроможності та рентабельності;

– перспективні напрямки адаптації зарубіжного досвіду щодо державного регулювання аграрного виробництва на основі удосконалення механізму його підтримки шляхом активізації інституційної організації державного субсидування, яка включає: 1) чітке нормативно-правове забезпечення виконання зобов'язань щодо гарантованого надання державної підтримки в чітко визначені строки; 2) реалізацію виконавчих функцій (надання дозволу на отримання державних платежів, виконання платежів та звіт про їх використання); 3) дотримання контрольних функцій (внутрішній аудит і технічний контроль).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково-методичних пропозицій та практичних рекомендацій, які можуть бути застосовані у діяльності законодавчих і виконавчих органів влади при удосконаленні державного регулювання національної економіки:

Міністерством аграрної політики та продовольства України при розробці стратегічних планів розвитку галузі під час підготовки регуляторних актів (довідка № 3742-15/16174 від 16.11.2016 р.);

Управлінням аграрної політики Одеської обласної державної адміністрації при розробленні рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання розвитку аграрного виробництва в області (довідка № 12/10-354 від 13.10.2017 р.);

Ізмаїльською районною державною адміністрацією Одеської області у процесі розробки Стратегії економічного та соціального розвитку Ізмаїльського району на період до 2020 року (довідка № 01/01-14-93 від 23.11.2017 р.);

Ширяївською районною державною адміністрацією Одеської області при плануванні напрямів удосконалення структурної політики держави щодо розвитку аграрного виробництва (довідка № 154/12 від 18.12.2017 р.);

Департаментом агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації при розробці рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва (довідка № 01-08/367 від 18.01.2017 р.).

Теоретичні результати дисертації використані у навчальному процесі Чернігівського національного технологічного університету (довідка № 102/08-3109 від 30.08.2017 р.) при викладанні дисциплін „Національна економіка” та „Макроекономіка”; та Черкаського державного технологічного університету (довідка № 883/01-1001 від 25.05.2017 р.) при викладанні дисциплін «Національна економіка», «Економіка сучасної України» та «Управління трудовими ресурсами».

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором особисто. Обсяг особистого внеску автора у роботах, опублікованих у співавторстві, наведений у переліку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися та обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, симпозиумах, зокрема: «Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law» (м.Чернігів, 2017 р.); «Наукові засади розвитку знань економічної теорії» (м. Черкаси, 2017 р.); «Современные технологии науки и образования: Европейские аспекты» (г. Познань, 2017 г.); «Україна – ЄС. сучасні технології, економіка та право» (Словацька Республіка – Польща, 2016 р.); «Современная экономика: обеспечение продовольственной безопасности» (г. Кинель, 2016 г.); «Прикладна економіка – від теорії до практики» (м. Тернопіль, 2015 р.); «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 2015 р.).

Публікації. За результатами дисертації опубліковано 44 наукові праці, з них: 4 монографії обсягом 17,3 друк. арк. (у т.ч. особисто автору належить 16,7 друк. арк., з них одноосібна монографія обсягом 14,5 друк. арк.); 23 статті опубліковані у наукових фахових виданнях та виданнях, внесених до наукометричних баз даних (12,42 друк. арк.); 2 статті – у наукових виданнях інших держав, обсягом 0,7 друк.арк.; 15 публікацій в інших виданнях та виданнях апробаційного характеру, обсягом 4,55 друк. арк. Загальний обсяг публікацій становить 34,97 друк. арк.; особисто автору належить 30,13 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 434 сторінки. Основний зміст роботи викладений на 378 сторінках. Робота містить 35 таблиць, 45 рисунків, з них 2 таблиці та 8 рисунків займають 10 окремих сторінок. Дисертація має 7 додатків на 15 сторінках. Список використаних джерел налічує 373 найменування на 39 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі **«Концептуальні засади державного регулювання аграрного виробництва»** проведено ретроспективний огляд досліджень державного регулювання аграрного виробництва, запропоновано авторські базові дефініції, обґрунтовано методи та інструменти державного регулювання аграрного виробництва, систематизовано позитивний зарубіжний досвід регулювання аграрного виробництва та можливості його адаптації в Україні.

Під час узагальнення теоретичних засад державного регулювання аграрного виробництва з'ясовано, що ця проблема залишається недостатньо дослідженою з позиції теорії управління національним господарством та інституціональної теорії. На думку автора, сучасні умови розвитку національної економіки обумовлюють необхідність удосконалення на теоретико-

методологічному та практичному рівнях функціонування системи державного регулювання аграрного виробництва. Зазначеним актуалізується потреба розробки та реалізації дієвих стратегічних напрямів та організаційно-економічних механізмів розвитку аграрного виробництва та їх оптимального інституційного забезпечення.

Здійснена систематизація теоретичних підходів до розуміння природи, змісту та сутності вихідних дефініцій сформувала необхідне підґрунтя для авторського трактування низки ключових, у межах цього дослідження, категорій і понять, серед яких: 1) державне регулювання аграрного виробництва – система скоординованих дій (напрямів, форм, методів, важелів, інструментів) органів державної влади щодо їх прямого та непрямого впливу на функціонування аграрного виробництва шляхом проведення комплексу заходів із його організаційно-економічної підтримки; 2) організаційно-економічний механізм державного регулювання розвитку аграрного виробництва – система дій, яка містить комплекс організаційно-адміністративних, юридичних, соціально-економічних засобів, упорядкованих певним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху реалізації інтересів суб'єктів аграрного виробництва та спосіб перетворення інструментів державного регулювання на відповідні результати державної політики (бюджетно-податкова, грошово-кредитна, цінова) у контексті реалізації комплексу організаційно-економічних засобів.

Державне регулювання аграрного виробництва як наука передбачає сукупність знань, наукових поглядів, концепцій на явища та процеси, що об'єктивно відбуваються у суспільстві між державою та аграрним виробництвом шляхом їх взаємодії. Як спеціальну систему державне регулювання аграрного виробництва необхідно розглядати у контексті динамічного цілісного середовища, що дозволяє здійснювати вплив на аграрне виробництво та актуальні форми їх взаємодії. Система державного регулювання аграрного виробництва об'єднує такі елементи: суб'єкти державного регулювання, нормативно-правове забезпечення бюджетної, податкової та митної політики, регулятори (принципи державного регулювання, методи, інструменти, державне замовлення, цільові програми, порядок надання пільг, преференцій, дотацій, компенсацій, моніторинг результатів застосування механізмів державного регулювання), інформаційне забезпечення.

На думку автора, систему державного регулювання доцільно розглядати з організаційно-економічної точки зору. З економічної – це сукупність норм, методів та правил організації відносин між державою та аграрним виробництвом з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни та її інтеграції у світовий економічний простір. З організаційної – представляє собою сукупність органів державної законодавчої, виконавчої та судової влади, які відповідно до законодавства наділені повноваженнями в сфері регулюючого впливу на аграрне виробництво. Визначено, що державне регулювання аграрного виробництва доцільно здійснювати на основі системного підходу до вибору методів впливу держави на процеси, що відбуваються у аграрному

виробництві, а також визначення і застосування ефективних інструментів впровадження намічених заходів у практичне буття. Такий підхід пояснюється тим, що аграрне виробництво – це складний процес і досягнення позитивних результатів в цій сфері можливо за умови поєднання безлічі важелів, але це потрібно здійснювати систематично на основі обрахунків багатьох варіантів комбінацій тих чи інших інструментів, на користь аграрного виробництва, суспільства та національної економіки.

Запропоновано інструменти державного регулювання аграрного виробництва класифікувати у три груп: 1) інструменти прямого державного втручання в економіку аграрного виробництва; 2) інструменти поєднання державного регулювання і ринкових стимулів розвитку аграрного виробництва 3) інструменти саморегулювання розвитку аграрного виробництва завдяки ринковим механізмам (опосередкованого впливу держави через підсилення ролі ринкових механізмів в сприянні економічного розвитку сільського господарства) (рис. 1).

Використання того чи іншого інструменту в регуляційних процесах залежить від низки чинників: характеру відносин держави із суб'єктами аграрного виробництва; спеціалізації (специфікації виробництва) об'єктів, що регулюються; господарської компетенції (сукупності господарських прав та обов'язків) суб'єкта процесу регулювання; рівнем значимості питання, що можна вирішити за допомогою регуляторів, свідомості суспільства тощо. Застосування інструментів у контексті визначення ефективного їх симбіозу дасть можливість досягти високої продуктивності вітчизняного аграрного сектору, а звідси і конкурентоспроможності як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

За результатами дослідження систематизовано й адаптовано зарубіжний досвід державного регулювання аграрного виробництва до вітчизняних умов. Запропоновано удосконалити державне регулювання аграрного виробництва шляхом активізації інституційної організації державного субсидування, як сукупності розроблених правил поведінки, що регулюють взаємовідносини між державою та отримувачами коштів та, зокрема, допомагатимуть формувати очікування певного способу дій сторін, задіяних у цьому процесі.

Передбачається, що така організація повинна включати, по-перше, чітке нормативно-правове забезпечення виконання зобов'язань щодо гарантованого надання державної підтримки в чітко визначені строки; по-друге, реалізацію трьох виконавчих функцій: надання дозволу на отримання державних платежів, виконання платежів та звіт про їх використання; по-третє, здійснення двох контрольних функцій: внутрішній аудит і технічний контроль.

Для виконання основних функцій та реалізації контролю необхідно сформувати чітку організаційну структуру з відповідними регіональними підрозділами та місцевими агентствами.

У другому розділі **«Методологічні аспекти функціонування організаційно-економічної системи державного регулювання аграрного виробництва»** визначено методологічні засади інституційного забезпечення організаційно-економічної системи державного регулювання аграрного

виробництва, обґрунтовано методологічний підхід до вдосконалення інструментарію механізму адаптивного державного регулювання, розроблено науково-методичний підхід до оцінки ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва.

Рис. 1. Структура інструментів державного регулювання аграрного виробництва

*Джерело: систематизовано автором

Встановлено, що основою дослідження проблеми інституційного забезпечення функціонування організаційно-економічної системи державного регулювання аграрного виробництва є цивілізаційна парадигма з системним, синергетичним, еволюційним та інституціонально-когнітивним підходами. Саме поєднання методологічних підходів дає змогу: по-перше, через включення в аналіз інститутів адекватно відобразити взаємовідносини між економічними агентами аграрного виробництва; по-друге, пояснити динаміку інституційної трансформації суб'єктів аграрного виробництва та розкрити сутність його розвитку; по-третє, забезпечити розуміння ролі держави, суспільства та індивідів у формуванні інституційних відносин, спрямованих на ефективне державне регулювання розвитку аграрного виробництва.

У результаті дослідження нами сформована власна методологічна концепція державного регулювання, яка враховує організаційно-економічні аспекти (нормативно-правові, соціальні, екологічні, ментально-моральні) та їх взаємодію, здатної забезпечити сталий динамічний розвиток аграрного виробництва, що сприяє формуванню нової системи поглядів, які ґрунтуються на збалансованому поєднанні інноваційного розвитку (організаційних технологій, виробничих процесів, сільських територій, економічних моделей поведінки) із закріпленням ефективних інституційних форм. Такий підхід сприяє забезпеченню розвитку і підтримці всіх складових організаційно-економічної системи державного регулювання аграрного виробництва (рис.2).

Запропоновано використовувати три групи методів наукового пізнання, що застосовуються під час дослідження інституційного забезпечення державного регулювання розвитку аграрного виробництва на емпіричному рівні: загальні методи (спостереження, вивчення документів, порівняння); експлікативні методи (картування, метод індикаторів, статистичний метод); конструктивні методи, пов'язані з ідеалізованим відтворенням реальності (моделювання, прогнозування, дельфійський метод, побудова сценаріїв і системний метод).

Обґрунтовано, що сучасна інституційна структура аграрного виробництва має бути збагачена багатьма необхідними елементами: розвиненою банківською системою, орієнтованою на кредитування реального агровиробника; працездатним фондовим ринком, що формує об'єктивну ринкову ціну активів та забезпечує рух капіталу; розвиненою системою державного і приватного страхування, покликаною розподілити фінансові та підприємницькі ризики; цивілізованою інфраструктурою, що створює основу до зниження трансакційних витрат.

Сучасна система поглядів на державне регулювання аграрного виробництва формується під впливом кризових змін у світовому суспільно-економічному розвитку. В центрі сучасних поглядів на державне регулювання стоїть проблема гнучкості і адаптації до постійних змін екзогенного середовища, яка вимагає розробки та використання відповідних організаційно-функціональних механізмів усвідомленого регулювання економічних процесів в аграрному виробництві. Тобто, на думку автора, державне регулювання аграрного виробництва на будь-якій стадії його розвитку має бути адаптивним, тобто здатним передбачати, запобігати кризовим ситуаціям або згладжувати їх

негативні наслідки, що і надає управлінню характер адаптаційного регулювання бізнес-процесів. Очевидно, що тільки у випадку розробки і постійного удосконалення інструментів адаптивного механізму державного регулювання створюється можливість подолання фатальності життєвого циклу суб'єктів господарювання а, отже, є можливість стабільного функціонування та сталого розвитку.

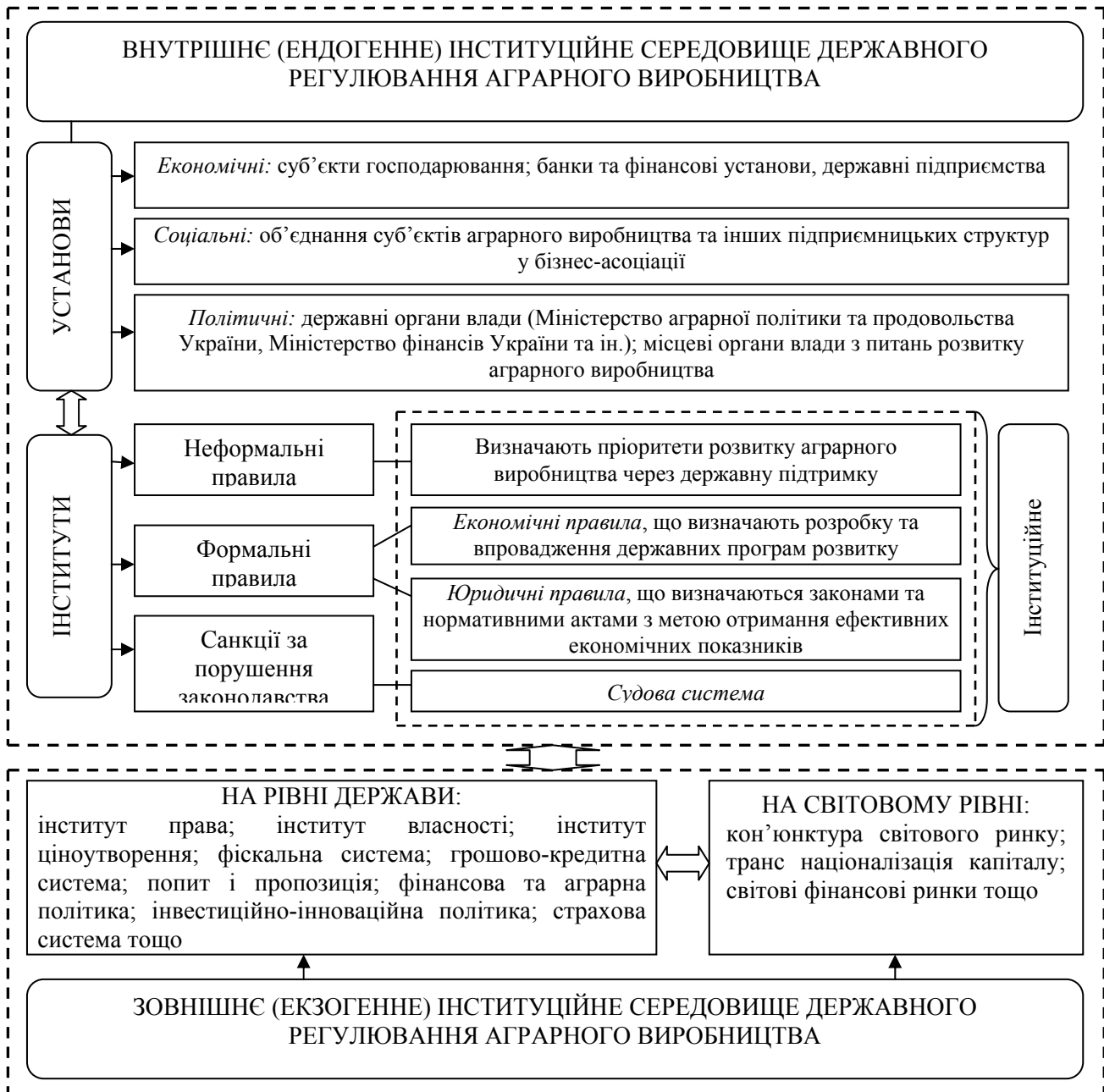

Рис. 2. Інституційне забезпечення організаційно-економічної системи державного регулювання аграрного виробництва*

*Джерело: систематизовано автором

Визначено алгоритм ідентифікації загроз зовнішнього середовища для аграрного виробництва й методику візуалізації подразнюючих сигналів, шляхом вдосконалення інструментарію механізму адаптивного державного регулювання. При цьому, акцентовано увагу на важливості прийняття

своєчасних та адекватних управлінських рішень, які стосуються не тільки діагностики зовнішнього середовища, й інших завдань адаптації суб'єктів аграрного виробництва (збереження допустимого рівня й нарощення рентабельності).

Методика оцінки доцільності впровадження адаптивного інструментарію включає такі етапи: 1) визначення ефективності адаптивних заходів в цілому; 2) визначення ефективності державного регулювання (рівень ефективності адаптивного державного регулювання – це ступінь результативності потенціалу органів державної влади усіх рівнів на основі сукупності характеристик, вимірених в кількісних показниках: ефективності нормативно-правової бази; ефективності організаційної структури; ефективності системи регулювання, а також в якісному показнику – компетентності персоналу); 3) визначення синергетичного ефекту від впровадження адаптивних управлінських заходів.

В умовах загострення проблем аграрного виробництва підвищується роль таких інструментів державного регулювання як кредитування, оподаткування та інвестування у забезпеченні стратегічного розвитку аграрного виробництва.

Для забезпечення якісної реалізації таких інструментів запропоновано потужний науково-методичний базис оцінки ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва, в якому представлено ієрархічний зв'язок між джерелами ресурсів, безпосередньо процесом регулювання та кінцевим результатом (соціально-економічним ефектом), який необхідно досягнути (рис. 3).

У третьому розділі **«Сучасний стан та особливості організаційно-економічного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва в Україні»** проведено аналіз стану та проблем розвитку аграрного виробництва в Україні, досліджено організаційно-економічні тенденції функціонування механізму державного регулювання аграрного виробництва, оцінено дієвість організаційно-економічних інструментів державного регулювання аграрного виробництва в Україні.

Визначено, що необхідність державного регулювання аграрного виробництва зумовлена не тільки специфікою галузі, а й рядом особливостей, які притаманні вітчизняному аграрному виробництву. Серед них, зокрема такі: зниження закупівельної спроможності населення, що обмежує можливості підняття цін на сільськогосподарську продукцію; відставання аграрного виробництва України від розвинутих країн за рівнем науково-технічного прогресу, передових технологій тощо; потреба в інвестиціях для підтримки родючості ґрунтів; низькі рівні розвитку інфраструктури сільської місцевості; розрив сталих економічних і технологічних зв'язків між різними сферами аграрного виробництва.

Доведено, що стратегічною метою ефективного функціонування державного регулювання аграрного виробництва в Україні є досягнення сукупності цілей щодо виробництва основних видів та якості продукції, забезпечення прибутковості виробництва на рівні розширеного відтворення, зростання продуктивності праці.

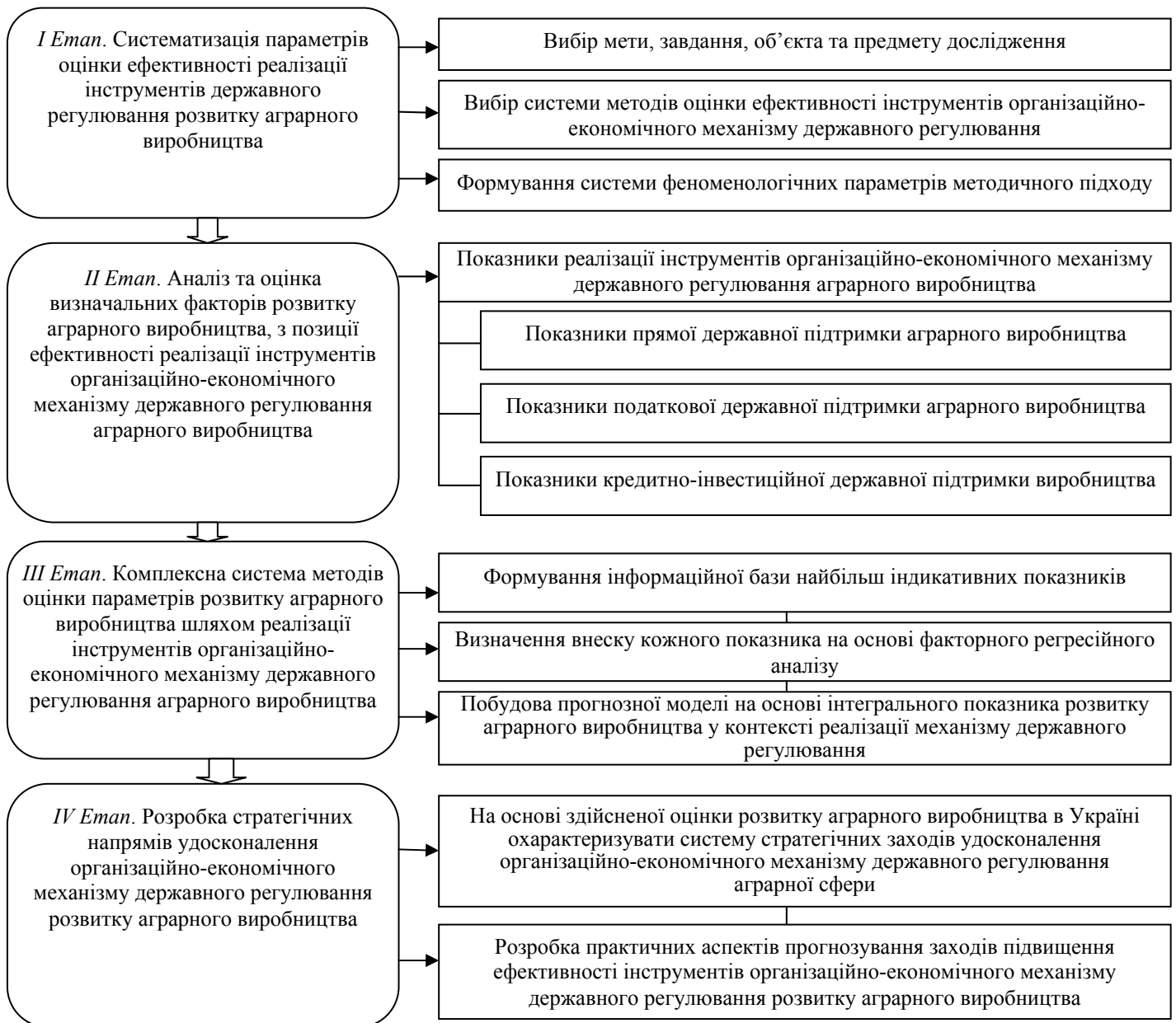

Рис. 3. Науково-методичний підхід до оцінки ефективності інструментів організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва

**Джерело: розроблено автором*

У сучасних умовах сформувалася система мотивів, які позначили стратегічну роль аграрного виробництва у національній економіці. У свою чергу, результати функціонування аграрного виробництва змінюються надзвичайно динамічно, про що свідчить порівняльна оцінка основних показників розвитку аграрного виробництва (табл. 1).

Аналіз сучасного стану розвитку аграрного виробництва дав можливість зробити наступні висновки: індекс цін реалізації продукції сільськогосподарськими виробниками характеризувався як такий, що забезпечує можливість відтворення вкладених у виробництво активів, тобто покриття виробничо-господарських витрат з набуттям додаткової вартості; значно зросла вартість виробленої у сільському господарстві продукції;

покращення економіки аграрного виробництва дозволило збільшити зайнятість, що вкрай важливо в умовах повсюдного сільського безробіття; спостерігається позитивна динаміка експортованої агропродовольчої продукції.

Таблиця 1

Макроекономічні показники розвитку аграрного виробництва та його місце в економіці України*

Показники	Ретроспективний період, роки						Темп росту, % 2016/2011
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Чисельність зайнятих в аграрному виробництві, тис осіб	3115,6	3410,3	3308,5	3389	3091,4	2870,6	92,1
У % до загальної чисельності зайнятих	15,4	16,8	17,2	17,5	17,1	17,5	113,6
Частка сільськогосподарського виробництва у загальному обсязі валової доданої вартості, %	9,6	9,4	9,0	9,9	11,8	11,2	116,7
Індекс цін реалізації продукції сільськогосподарського виробництва (грудень до грудня попереднього року), %	130	113,6	106,8	97,1	124,3	154,5	118,8
Валова продукція у постійних цінах, млрд грн	194,9	233,7	223,3	252,9	251,4	248,6	127,5
Валова продукція з розрахунку на 1 працівника, грн	132680	165229	159679	201217	227753	223309	168,3
Індекс виробництва аграрної продукції, %	98,5	119,9	95,5	113,3	102,2	95,2	96,4
Рівень рентабельності виробництва, %	24,5	24,7	22,8	11,7	21,1	22,6	92,2
Обсяг капітальних інвестицій у сільське господарство, млрд грн	8,82	13,50	15,62	16,05	17,14	27,9	316,3
Експорт агропродовольчої продукції, млрд грн	78,9	102,4	142,9	136,1	198,1	204,7	259,4
Дохід від експорту на 1 га с/г угідь, грн	2119	2759	3851	3666	5582	5764	272,0

*Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України

Однак, вітчизняне аграрне виробництво за відсутності дієвої державної програми розвитку здебільшого функціонує за рахунок природних переваг України. Наявні ресурси помітно скорочуються, потоки інвестицій, зважаючи на економічну й політичну нестабільність країни, досить незначні. Змінити ситуацію можна за рахунок ефективних стратегічних організаційно-економічних заходів у контексті державного регулювання аграрного виробництва.

Обґрунтовано, що державне регулювання аграрного виробництва в країнах з транзитивною економікою і в Україні зокрема характеризується недосконалістю та недостатністю фінансування галузі. У цих умовах особливої

уваги потребує дослідження прямого бюджетного фінансування аграрного виробництва як одного з напрямів механізму державного регулювання (табл.2).

Таблиця 2

Видатки на бюджетні програми розвитку аграрного виробництва в Україні
за 2013-2017 рр., млн грн*

Програми бюджетної класифікації	2013 р	2014 р	2015 р	2016 р	2017 р	Відхилення 2017 р. від		
						2016 р.		2013 р.
						+/-	%	%
Фінансова підтримка заходів шляхом здешевлення кредитів	0,960	-	290,646	300,000	300,000	-	100	31250,0
Фінансова підтримка заходів в аграрному секторі	-	-	-	5,000	60,000	55,0	1200,0	-
Підтримка садівництва	94,793	43,926	-	-	75,000	75,0	-	79,2
Підтримка тваринництва	721,000	371,204	40,584	50,000	210,000	160,0	420,0	29,2
Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників	-	-	-	-	2973,000	2973,0	-	-
Всього:	816,753	415,130	331,230	355,000	3618,000	3263,0	1019,2	443,0
Витрати Аграрного фонду	521,398	115,700	40,263	113,271	143,468	30,197	126,5	219,3
Всього з Аграрним фондом	1338,151	530,830	371,493	468,271	3761,468	3293,2	803,6	281,0

*Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України

Програми розвитку аграрного виробництва на 2017 рік відповідали задекларованим завданням Стратегії розвитку сільського господарства на період до 2020 року. Зокрема, за вимогами щодо забезпечення стабільної системи державної підтримки аграрного виробництва шляхом: запровадження прогресивної системи бюджетного планування, системи індикаторів фінансування аграрного виробництва; орієнтація на державну підтримку; активізація цільової підтримки; формування переважно компенсаційних виплат; фінансування інноваційно-інвестиційних проектів; визначення критеріїв доступу до прямої бюджетної підтримки.

Доведено недосконалість інструментів існуючого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва в Україні, що підтверджується ефектами недостатності уваги до таких проблем як: системний дефіцит і недоступність фінансових ресурсів для виробників, які займаються сільським господарством, не вбудовані у інтегровані структури; сприяння безконтрольній надконцентрації ресурсів у агрохолдингових формуваннях без прив'язки їх до проблем села; тактичне, а не стратегічне наслідування мотиваціям зовнішнього ринку; неврегульованість міжгалузевих відносин разом із диспаритетом цін; сприяння екстенсивному виробництву з переважанням низько затратних культур; не приділення

належної уваги ситуації з низьким рівнем якості продукції, тому головна конкурентна перевага експортних культур – це їхня дешевизна; відсутність функціональної, доступної для малого та середнього бізнесу збутової інфраструктури аграрного ринку, що призводить до значної втрати доходів.

Визначено, що, для того, щоб аграрне виробництво розвивалося більш ефективніше та підвищувався рівень його конкурентоспроможності передусім необхідно налагодити організаційно-економічне забезпечення державної підтримки аграрного виробництва, забезпечити збільшення обсягів державної підтримки у стратегічно важливих напрямках, відповідно до принципів ринкової економіки та підходів до державного заохочення виробництва аграрної продукції в інших державах. Врегулювання вимагає також і система прямого державного фінансування аграрного виробництва, головну частину коштів варто направляти на фінансову підтримку програм, які спроможні забезпечувати стабільний розвиток аграрного виробництва.

У четвертому розділі **«Організаційно-економічні детермінанти інституційного регулювання аграрного виробництва в Україні»** запропоновано концепцію вдосконалення організаційно-інституційної структури державного регулювання аграрного виробництва, сформовано структурну модель адаптивного механізму державного регулювання аграрного виробництва, розроблено алгоритм багатофакторного моделювання ефективності інституційного забезпечення організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва.

Проведене дослідження сучасного стану інституційного забезпечення організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва свідчить, що формування і вдосконалення ефективної інституціональної структури ринку доцільно здійснювати на підставі концептуального підходу. В цьому контексті особливого значення набуває розробка концепції як способу пізнання, сукупності ідей і поглядів щодо вдосконалення організаційно-інституційної структури державного регулювання аграрного виробництва. Позитивний результат зусиль щодо вдосконалення організаційно-інституційної структури державного регулювання розвитку аграрного виробництва стане очевидним у збільшенні дохідної частини бюджету та забезпеченні комплексного підходу до створення умов для прискорення темпів зростання обсягів виробництва в аграрному виробництві, що сприятиме вирішенню галузевих виробничих, фінансових, соціальних проблем, забезпечення продовольчої безпеки та ефективному соціально-економічному розвитку національної економіки. Сутність та зміст розробленої в дисертації концепції вдосконалення організаційно-інституційної структури державного регулювання аграрного виробництва представлено на рис. 4.

За підсумками проведеного аналітичного дослідження адаптивної здатності аграрного виробництва не залишається жодних сумнівів щодо необхідності застосування адаптивних механізмів в системі державної підтримки аграрного виробництва.

Рис. 4. Основні складові концепції вдосконалення організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання розвитку аграрного виробництва [авторська розробка]

Слідуючи за логікою висновків попередніх підрозділів було виявлено ряд зовнішніх подразників макроекономічного спрямування, які нівелюють адаптивну здатність аграрного виробництва.

Визначено, що адаптивний механізм визначається як єдність підсистем, зокрема підсистеми формування цілей контролюючої, регуляторної та компенсаційної. Перераховані підсистеми є високоефективними при їх сукупній взаємодії в єдиному управлінському ланцюзі: держава – аграрне виробництво. Автором схематично запропоновано адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва (рис. 5).

Рис. 5. Адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва в Україні*

*Джерело: розроблено автором

Вибір структурної моделі адаптивного механізму і значущості базових і спеціальних функцій системи державного стимулювання розвитку аграрного виробництва здійснюється уповноваженими особами, які приймають рішення на основі зазначених принципів, правил і критеріїв. Адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва сприятиме вирішенню завдань підвищення ефективності державного регулювання методами врівноваження перекосів та диспропорцій цільових характеристик стратегічних альтернатив функціонування.

Для кількісного виміру результативності запропонованого адаптивного механізму, запропоновано використовувати ключові показники в п'яти проєкціях механізму формування цілей державної регуляторної політики. На практиці такі показники дають можливість аналізувати і контролювати (аналітичний механізм) зміни макросередовища, використовуючи стратегічні карти і збалансовану систему індикаторів ефективності адаптивного регулювання. Система індикаторів адаптивності аграрного виробництва дозволяє корегувати власну стратегію економічного зростання відповідно до тієї, що декларується державою, контролювати вектор руху та відповідність дій менеджерів. Вона покликана вирішити надзвичайно гостру проблему – подолати розрив між вихідними даними, одержуваними з макросередовища, і стратегією суб'єктів аграрного виробництва. Запропоновано алгоритм багатофакторного моделювання ефективності інституційного забезпечення організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва, який передбачає послідовну реалізацію сукупності етапів. Отримані у процесі дослідження економіко-математичні моделі дають можливість здійснювати прогнозування основних результативних чинників з урахуванням сукупності факторів впливу.

У п'ятому розділі **«Науково-прикладні засади державного регулювання організаційно-економічного розвитку аграрного виробництва в Україні»** обґрунтовано стратегічні організаційно-економічні напрями державного регулювання аграрного виробництва, розроблено модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві України, сформовано інтегрований організаційно-економічний механізм державного регулювання розвитку аграрного виробництва в Україні.

В умовах економіко-політичної нестабільності функціонування аграрного виробництва значною мірою залежить від раціонального, виваженого прийняття управлінських рішень та ефективної системи державного регулювання. Вирішення зазначених завдань на рівні національної економіки ускладнюється відсутністю чіткого вектору розвитку та якісно розробленої стратегії державного регулювання розвитку аграрного виробництва. З метою полегшення стратегічного управління, автор пропонуємо алгоритм розробки та реалізації стратегії державного регулювання розвитку аграрного виробництва, який характеризується комплексністю і завершеністю та передбачає послідовність певних етапів.

Практика структурного державного регулювання показує, що в умовах структурної кризи та структурної трансформації потрібне значне розширення

організаційно-економічної ролі держави. Саме концентрація зусиль з реорганізації структури аграрного виробництва здатна забезпечити мінімізацію витрат під час реалізації програм структурних перетворень. Сучасний процес стратегічного структурного державного регулювання аграрного виробництва має охопити такі етапи: діагностику зовнішнього середовища, зокрема аналіз і прогноз кон'юнктури сільськогосподарських та продовольчих ринків; діагностику внутрішнього середовища, зокрема оцінку виробничого потенціалу; визначення пріоритетних бізнес-проектів і інвестицій; планування господарської діяльності на підставі прогнозів збуту, з урахуванням маркетингового підходу; прийняття управлінських рішень та їхня реалізація; мотивація персоналу і контроль за виконанням управлінських рішень, а за необхідності – їхнє коригування; оцінка досягнення стратегічної цілі.

Розроблено модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві, що включає два взаємопов'язаних регулюючих блоки (рис. 6). Пріоритетними напрямками державної підтримки аграрного виробництва мають стати: техніко-технологічна модернізація та перехід до інноваційного розвитку виробництва; нівелювання негативного впливу на економіку аграрних товаровиробників від підвищення цін на матеріально-технічні ресурси, що використовуються в галузі; подолання виробничих ризиків, пов'язаних з природними та іншими явищами, незалежними від аграрних товаровиробників, розвиток меліорації сільськогосподарських земель; відновлення посівних площ сільськогосподарських культур, підвищення родючості ґрунтів, стимулювання виробництва продукції тваринництва; екологізація агропромислового виробництва; формування виробничої інфраструктури загального призначення; інформаційне та консультаційне забезпечення.

Визначено, що важливою частиною процесу державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів є оцінка, яка проводиться з метою аналізу ефективності їх реалізації, а також для ухвалення рішення про вибір інноваційно-інвестиційної стратегії. На практиці інноваційно-інвестиційна діяльність здійснюється, зазвичай, як конкретні інноваційні програми та проекти, тому важливе значення має з'ясування основних цільових параметрів та послідовність етапів їх реалізації. Для цих цілей сформовано методичний інструментарій визначення таких цільових параметрів, диференційований за етапами його здійснення. Автор позиціонує даний підхід як комплексно-відтворювальний, оскільки, при реалізації інноваційно-інвестиційних процесів відтворення його складників має здійснюватися не поодинокі, а комплексно, тобто стосуватися одночасно всіх учасників.

У результаті проведеного дослідження, запропоновано інтегрований організаційно-економічний механізм державного регулювання розвитку аграрного виробництва, що обумовлено необхідністю гармонізації економічних інтересів держави та суб'єктів аграрного виробництва. Концептуально-методологічна структура інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва полягає у

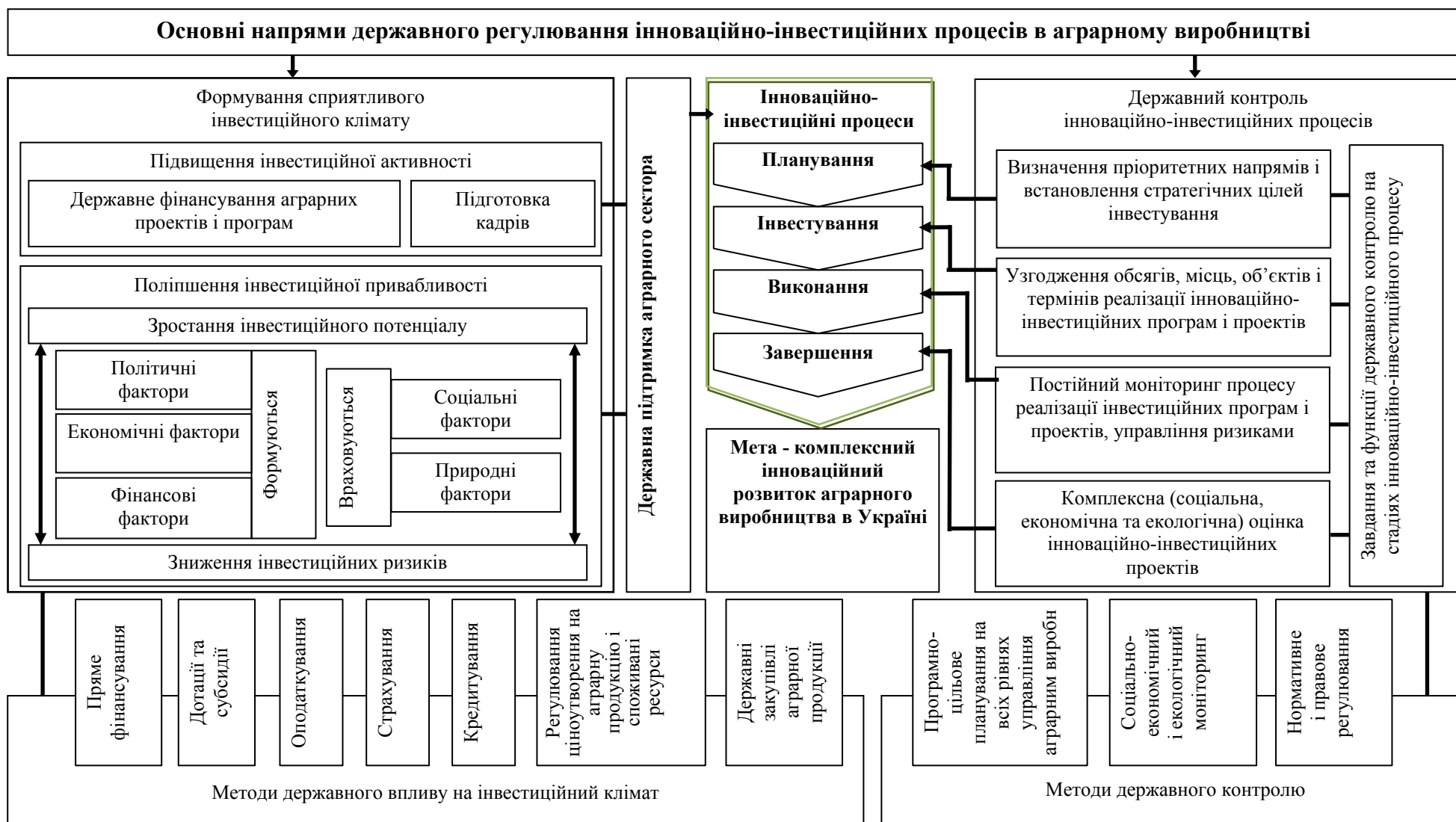

Рис. 6. Модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві України*

**Джерело: розроблено автором*

трактуванні її як сукупності взаємоузгоджених засобів, методів та форм впливу інституційної складової, що корелюють з взаємозв'язками всіх інструментів механізму державного регулювання, продукують мультиплікативні ефекти макроекономічного зростання і включають сукупність елементів, методів координації, правових норм, упорядкованих відповідним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху розвитку суб'єктів аграрного виробництва, суспільства та його окремих верств (рис.7).

Для досягнення мети інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання, розробляється комплекс стратегічних завдань які пов'язані: з модернізацією організаційно-економічної системи національної економіки, зі структурними реформами аграрної економіки; впровадженням інституційних змін в управлінський процес; створенням та гарантуванням підтримки сприятливого інвестиційного клімату; розвитком на засадах стійкості, що включає як один з компонентів екологізацію аграрного виробництва.

Одним з напрямів підвищення ефективності інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва є проведення структурних реформ та системних інституційних змін, що передбачають: розробку стратегій розвитку аграрного виробництва на засадах ефективності використання наявного економічного потенціалу; модернізацію сировинного сектору; структурну переорієнтацію для впровадження органічного землеробства, інтенсивного тваринництва та рослинництва; використання інвестиційних стимулів для підтримки інноваційно-інвестиційних зрушень в аграрному виробництві; використання переваг державно-приватного партнерства у контексті розвитку аграрного виробництва; зміна орієнтирів у виробничій, експортній, організаційній та інвестиційній структурі аграрного виробництва з метою усунення існуючих диспропорцій.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливої наукової і прикладної проблеми державного регулювання аграрного виробництва, що дозволило зробити висновки концептуального, методологічного та науково-практичного характеру.

1. Доведено, що науково-прикладна проблема щодо забезпечення ефективності державного регулювання розвитку аграрного виробництва залишається недостатньо дослідженою. Державне регулювання аграрного виробництва представляється як наука, спеціальна система та дієвий процес. Система державного регулювання аграрного виробництва об'єднує такі елементи: суб'єкти державного регулювання, нормативно-правове забезпечення бюджетної, податкової та митної політики, регулятори, інформаційне забезпечення. З економічної точки зору, державне регулювання аграрного виробництва – це сукупність норм, методів та правил організації відносин між державою та аграрним виробництвом з метою забезпечення соціально-економічного розвитку країни та її інтеграції у світовий економічний простір.

Рис. 7. Концептуально-методологічна інтерпретація складових інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва в Україні*

*Джерело: розроблено автором

З організаційної точки зору – представляє собою сукупність органів державної законодавчої, виконавчої та судової влади, які відповідно до законодавства наділені повноваженнями в сфері регулюючого впливу на аграрне виробництво.

2. У результаті дослідження сформовано теоретичне підґрунтя для авторського підходу до розуміння організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва, виокремлення ключових ознак та розкриття його раціональної природи, що передбачає формування злагодженої системи дій, яка містить комплекс організаційно-адміністративних, юридичних, соціально-економічних засобів, упорядкованих певним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху реалізації інтересів суб'єктів аграрного виробництва. Визначено, що ключове значення для функціонування організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва мають науково обґрунтовані й об'єктивні інструменти. Авторська класифікація інструментів включає: 1) інструменти прямого державного регулювання; 2) інструменти саморегулювання розвитку аграрного виробництва; 3) інструменти поєднання державного регулювання і ринкових стимулів розвитку аграрного виробництва.

3. Необхідною основою для визначення перспективних домінант вдосконалення інструментарію державного регулювання аграрного виробництва з метою створення передумов його кількісного та якісного зростання є виокремлення уніфікованих методів, важелів і форм, що застосовують зарубіжні країни. Запропоновано удосконалити державне регулювання аграрного виробництва шляхом активізації інституційної організації державного субсидування як сукупності розроблених правил поведінки, що регулюють взаємовідносини між державою та отримувачами коштів та, зокрема, допомагатимуть формувати очікування певного способу дій сторін, задіяних у цьому процесі. Для виконання основних функцій та реалізації контролю необхідно сформувати організаційну структуру з відповідними регіональними підрозділами та місцевими агентствами.

4. Обґрунтована необхідність та запропонований науково-методичний інструментарій оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва. Головною метою оцінювання ефективності організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва є формування і забезпечення умов для активізації виробничо-господарських, соціально-економічних процесів в аграрному виробництві. Показник ефективності інструментів організаційно-економічного механізму державного регулювання можна трактувати як збільшення прибутковості суб'єктів аграрного виробництва від запровадження відповідних новацій в системі регуляції. У результаті моделювання, акцентовано увагу на тому, що вибір результативних ознак моделі визначається виходячи із різноманітності інструментів організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва, які сприяють формуванню множинних ефектів від їх застосування в аграрному секторі.

5. Основою дослідження проблем функціонування організаційно-економічної системи інституційного забезпечення державного регулювання аграрного виробництва є цивілізаційна парадигма з системним, синергетичним, еволюційним та інституціонально-когнітивним підходами. Саме поєднання методологічних підходів дає змогу: адекватно відобразити взаємовідносини між економічними агентами аграрного виробництва; пояснити динаміку інституціональної трансформації; забезпечити розуміння ролі держави, суспільства і індивідів у формуванні інституціональних відносин, спрямованих на ефективне державне регулювання розвитку аграрного виробництва. Сучасна інституційна структура аграрного виробництва має бути збагачена багатьма необхідними елементами: розвиненою банківською системою; працездатним фондовим ринком; розвиненою системою державного і приватного страхування, покликаної розподілити фінансові та підприємницькі ризики; цивілізованою інфраструктурою.

6. За результатами системного аналізу сучасного стану організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва в Україні через призму реалізації його інструментів було ідентифіковано низку проблем, зумовлених особливостями аграрного виробництва та методами державного регулювання. Організаційно-функціональне забезпечення державного регулювання розвитком аграрного виробництва в Україні представлено сукупністю взаємозалежних елементів, які забезпечують регулюючи, оптимізаційну та контрольну-забезпечувальну функції щодо функціонування аграрного виробництва, підвищення його конкурентоспроможності та рентабельності суб'єктів аграрного виробництва. Розвиток аграрного виробництва залежить від функціонування органів різних регуляторних рівнів (міжнародний, європейський, національний, регіональний, місцевий), які діють взаємопов'язано і формують комплексний механізм.

7. Встановлено, що формування концепції організаційно-інституційного забезпечення державного регулювання розвитку аграрного виробництва полягає у створенні дієвого організаційно-економічного механізму державного регулювання, здатного гнучко реагувати на різноманітні зміни, при цьому його регулятори і важелі мають бути адаптовані до зовнішнього середовища, а внутрішні повинні орієнтуватись на цілі концепції. Реалізація заходів, передбачених концепцією дасть змогу отримати позитивні результати, а саме: формування організаційно-інституційної структури, яка забезпечує оптимальні взаємозв'язки між структурними елементами аграрного сектору, які сприяють вільному руху продукції, безперервному процесу відтворення в аграрному виробництві, безперебійному функціонуванню сфери кінцевого споживання і тим самим підвищенню ефективності виробництва, реалізації та споживання аграрної продукції; зростання доходної частини бюджету.

8. В середовищі інтенсивної динаміки зовнішніх процесів найбільш ефективним засобом державного стимулювання активізації аграрного виробництва варто визнати адаптивний механізм державного регулювання. Запропонований механізм ґрунтується на ефективному поєднанні регуляторних механізмів держави та адаптивному управлінні суб'єктів аграрного

виробництва. Композиція адаптивного механізму потребує збалансованої державної адаптивної стратегії та її організаційного забезпечення. Головним завданням державної адаптивної стратегії стимулювання аграрного виробництва є зменшення сировинної імпортозалежності без скорочення обсягів виробництва, а також нарощування зовнішніх ринків збуту. Вирішення окреслених завдань та забезпечення збалансованості адаптивної стратегії можливе за умови достатньої інвестиційно-фінансової адаптації.

9. Формалізовано ключові стратегічні та тактичні орієнтири у формуванні стратегії державного регулювання розвитку аграрного виробництва, які сприяють подальшому динамічному розвитку економіки України відповідно до ринкових принципів, а саме: обґрунтовано заходи щодо рекапіталізації суб'єктів аграрного виробництва і відновлення їх інвестиційної привабливості, а також формування інституційного середовища, що сприяє активізації участі суб'єктів аграрного виробництва в інноваційно-інвестиційних процесах. З метою оптимізації системи державного регулювання, запропоновано концептуальну схему алгоритму розробки та реалізації стратегії державного регулювання аграрного виробництва, відмінністю якого є його комплексність та завершеність, оскільки включає формування портфеля стратегій та їх вибір залежно від фактичного рівня розвитку аграрного виробництва.

10. Основною передумовою підвищення результативності державного регулювання розвитку аграрного виробництва є забезпечення стабільності, дієвості та забезпечення ефективності реалізації структурної організаційно-економічної політики розвитку аграрного виробництва, його конкурентоспроможності на світовому та внутрішньому ринках, гарантування продовольчої безпеки країни. Результати проведеного дослідження дозволили виокремити основні стратегічні цілі удосконалення структурного державного регулювання розвитку аграрного виробництва, до яких віднесено: прискорений розвиток пріоритетних галузей; стимулювання процесів реструктуризації та реформування сільськогосподарських підприємств; забезпечення адекватних пропорцій державної підтримки аграрного виробництва; вирівнювання межрегіональних рівнів економічного розвитку галузі; забезпечення ефективних пропорцій у структурі факторів виробництва; максимальне залучення в господарський оборот і підвищення ефективності використання природних, матеріальних та людських ресурсів на основі посилення мотиваційних механізмів розвитку, інноваційно-інвестиційної діяльності, ресурсозберігаючої політики; прогресивні зміни структури імпорту й експорту.

11. Для забезпечення ефективності державного регулювання розвитку аграрного виробництва, було запропоновано модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві. Модель заснована на етапах інноваційного процесу, їх функціональних особливостях та складається із загального блоку регулювання аграрного виробництва; блоків: аграрної науки, де створюються інновації; інформаційно-консультаційного обслуговування, що виконує функції сприяння їх впровадженню у виробництво; аграрного виробництва, в якому проходить освоєння інновацій. Довгострокові інноваційні проекти в аграрному виробництві мають

забезпечуватися через механізми кредитування, якими, на наш погляд, є пільгове кредитування підприємств, що реалізують інноваційні проекти, підприємства й організацій, що здійснюють інноваційні розробки, формування фонду кредитного поручительства інноваційних напрямків в аграрному виробництві, інститут іпотечного кредитування, інститути спільного інвестування, венчурні фонди, лізингові та інші операції.

12. Встановлено, що важливою частиною процесу державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному виробництві є їх оцінювання, яке проводиться з метою аналізу ефективності його реалізації, а також для ухвалення рішення про вибір інноваційно-інвестиційної стратегії. Для цих цілей сформовано методичний інструментарій визначення таких цільових параметрів, диференційований за етапами його здійснення. Позиціонуємо підхід як комплексно-відтворювальний, оскільки вважаємо, що при реалізації інноваційно-інвестиційних процесів відтворення його складників має здійснюватися не поодинокі, а комплексно, тобто стосуватися одночасно всіх. Це дозволить забезпечити не лише необхідні кількісні та якісні зміни у складі його елементів, а й покращення результативності його реалізації.

13. Розроблено інтегрований організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрного виробництва як сукупності взаємоузгоджених засобів, методів та форм впливу інституційної складової, що корелюють з взаємозв'язками всіх інструментів механізму державного регулювання, продукують мультиплікативні ефекти макроекономічного зростання і включають сукупність елементів, методів координації, правових норм, упорядкованих відповідним чином з метою подолання перешкод, що стоять на шляху розвитку суб'єктів аграрного виробництва, суспільства та його окремих верств. Систематизовані основні стратегічні цілі функціонування інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва, до яких віднесено: забезпечення потреб аграрного виробництва у кредитних ресурсах; функціонування ефективної системи оподаткування; формування ефективної системи страхування; вдосконалення системи державної фінансової підтримки; забезпечення потреб розвитку аграрного виробництва в інвестиційних ресурсах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Монографії:

1. Галицький О. М. Теоретико-методологічні концепти розвитку механізму державного регулювання аграрного виробництва в Україні: Монографія. ТОВ «Домінант», 2017. 312 с. (14,5 друк.арк.).

Дахно І.І. Рецензія на монографію Галицького О.М. «Теоретико-методологічні концепти розвитку механізму державного регулювання аграрного виробництва в Україні» / І.І. Дахно // Український журнал прикладної економіки – 2017. – Том 2. – №3. – С.116-117.

2. Галицький О. М. Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Г.Є. Жуйкова, Я.В. Сухій, В.С. Ніценка. – Книга 2. – Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2012. 656 с. (1,0 друк.арк.).

3. Галицький О. М. Проблеми та напрями удосконалення бухгалтерського обліку, аудиту та аналізу аграрних підприємств України: колективна монографія / за ред. д.е.н. О.Б. Звягінцевої. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2014. 289 с. (0,6 друк.арк.).

4. Galitsky N., Nikolyyk O. The development of the competitive positions of the agrarian. *Innovative approaches in the management of competitiveness of businesses: collective monograph*: collective monograph / edited by A. Berezin, M. Bezpartochnyi, in 2 vol. / ISMA University. – Riga: «Landmark» SIA, 2016. Vol. 1. 188 p. (1,2 друк.арк.). *Особистий внесок автора: виділено основні фактори розвитку аграрного виробництва (0,6 друк. арк.).*

**Статті у наукових фахових виданнях та виданнях,
внесених до наукометричних баз даних:**

5. Галицький О. М., Митяй О. В., Ніколюк О. В. Державне регулювання розвитку агроформувань в Україні. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. 2017. №4. С. 20-25. [фахове видання], (0,65 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтована необхідність державного регулювання агроформувань в Україні (0,3 друк. арк.).*

6. Галицький О. М., Шабатура Т.С. Методологічне забезпечення захисту економічних інтересів інноваційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. №1. С. 123-131 [фахове видання], (0,60 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначені інноваційні напрями розвитку суб'єктів аграрного виробництва (0,45 друк. арк.).*

7. Galitsky O. M., Stoyanova-Koval S. S., Nikoljuk O. V. The strategic imperatives of institutional regulation of the investment processes in the food industry. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. №3. P. 166-171 [Міжнародна науково-метрична база: Web of Science, фахове видання]. (0,57 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовані стратегічні орієнтири державного регулювання аграрного виробництва в Україні (0,45 друк. арк.).*

8. Галицький О. М., Ніколюк О.В. Методологія інституціоналізації державного регулювання аграрного виробництва. *Агросвіт*. 2017. №13. С.24-28. [фахове видання], (0,50 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначені інституціональні детермінанти державного регулювання аграрного виробництва (0,4 друк. арк.).*

9. Галицький О. М. Компаративний захист економічних інтересів на основі інноваційно-ресурсного підходу. *Агросвіт*. 2017. №5. С.21-26. [фахове видання], (0,55 друк. арк.).

10. Галицький О.М Імперативи діагностування інноваційного потенціалу у напрямку захисту економічних інтересів переробних підприємств аграрної сфери. *Агросвіт*. 2017. №4. С.35-39. [фахове видання], (0,6 друк. арк.).

11. Галицький О. М. Теоретико-методичні аспекти адаптивних моделей управління. *Агросвіт*. 2017. №1-2. С. 39-43. [фахове видання], (0,5 друк. арк.).

12. Русан, В.М., О.В. Ніколюк, Галицький О. М. Пріоритети сучасного розвитку аграрної сфери. *Вісник Сумського національного аграрного*

університету серія «Економіка та менеджмент». 2017. №8. С.49-55. [фахове видання], (0,60 друк. арк.). Особистий внесок автора: обґрунтовані напрями розвитку аграрного виробництва (0,4 друк. арк.).

13. Дерій Ж.В., **Галицький О. М.**, Лівінський А.І. Удосконалення механізмів державного управління та регулювання розвитку аграрного виробництва України. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Том2. № 3. С.51-62. [Міжнародна науково метрична база: *Index Copernicus*, фахове видання], (0,45 друк. арк.). Особистий внесок автора: обґрунтовані перспективи державного управління аграрного виробництва в Україні (0,3 друк. арк.).

14. Дерій Ж.В., **Галицький О. М.** Стратегія удосконалення інноваційно-інвестиційної державної політики щодо розвитку аграрного виробництва в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Том2. № 4. С.6-11. [Міжнародна науково метрична база: *Index Copernicus*, фахове видання], (0,50 друк. арк.). Особистий внесок автора: визначені інноваційно-інвестиційні перспективи розвитку аграрного виробництва в Україні (0,4 друк. арк.).

15. **Галицький О. М.**, Атамась Г.П., Сорока А.І. Особливості обліку оплати праці в аграрних формуваннях: сучасні умови та шляхи його вдосконалення. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2017. Вип. 86. С. 19-28. [фахове видання], (0,60 друк. арк.). Особистий внесок автора: обґрунтовані особливості функціонування аграрних формувань та їх регулювання в сучасних умовах (0,5 друк. арк.).

16. **Галицький О. М.**, Атамась Г.П. Оцінка ефективності формування та використання оборотного капіталу в державних сільськогосподарських підприємствах. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2016. Вип. 82. С. 3-14. [фахове видання], (0,55 друк. арк.). Особистий внесок автора: проведена оцінка ефективності регулювання державних сільськогосподарських підприємств (0,45 друк. арк.).

17. Галицький О. М. Механізми управління інноваціями у системі управління бізнес-структурами аграрного виробництва. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2016. Вип. 1 (12). С. 89-92. [фахове видання], (0,55 друк. арк.).

18. Галицький О. М. Державне регулювання аграрного виробництва національної економіки в умовах євроінтеграції. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. 2016. №8 (69). С.48-54. [фахове видання], (0,5 друк. арк.).

19. Галицький О. М. Теоретико-методологічні засади адаптивного управління підприємств. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. 2016. №12 (70). С.38-64. [фахове видання], (0,6 друк. арк.).

20. Mityay O. V., Naymova L. N., **Galitsky O.N.** Development of the innovative enterprises of the agrarian production in the current economic system of Ukraine. *Scientific bulletin of Polissia*. 2016. № 3 (7). С. 124-129. [Міжнародна науково метрична база: *Web of Science*, фахове видання]. (0,55 друк. арк.). Особистий внесок автора: визначені інноваційні детермінанти державного регулювання аграрного виробництва в Україні (0,40 друк. арк.).

21. Shabatura T., Krasnorutskiy A., Stoyanova-Koval S., **Galitsky O.** Asymmetry of financial resources both destructive factors economic development companies. *Business Economics*, «Palgrave Macmillan Ltd.». 2016. № 4(51). P. 610-619 [*Міжнародна науково метрична база SCOPUS*]. (0,57 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовані фактори ефективності державного регулювання аграрного виробництва* (0,35 друк. арк.).

22. Галицький О. М. Стійкий інвестиційний розвиток аграрного виробництва в сучасних умовах господарювання. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2015. Частина 2. С.80-87. [*фахове видання*], (0,5 друк. арк.).

23. Галицький О. М. Роль і місце управлінського обліку в підвищенні ефективності використання матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал*. 2014. №1. С. 36-39. [*фахове видання*], (0,45 друк. арк.).

24. **Галицький О. М.**, Цуканов О.Ю. Проблеми нормативно-правового регулювання обліку розрахунків з соціального забезпечення на підприємствах сільського господарства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2013. Випуск №6. С.95-99. [*фахове видання*], (0,50 друк. арк.). *Особистий внесок автора: оцінено сучасний стан нормативно-правового забезпечення аграрного виробництва* (0,3 друк. арк.).

25. Галицький О. М. Механізми управління інвестиційними процесами в агропромисловому виробництві. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. Вип. 2(5). Том 1. С. 59-64. [*фахове видання*], (0,48 друк. арк.).

26. **Галицький О. М.**, Лебедева В.В. Фінансові потоки в системі управління аграрного виробництва. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. 2012. № 20. Том. 2. С.486-489. [*фахове видання*], (0,55 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовані перспективні напрями державного регулювання аграрного виробництва* (0,4 друк. арк.).

27. Галицький О. М. Стратегічне управління конкурентоспроможністю АПК на основі кластерного механізму. *Таврійський науковий вісник*. 2012. Вип. 82. С.230-235. [*фахове видання*], (0,5 друк. арк.).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

28. Galitsky O.M. The main directions of state regulation of agroindustrial complex of Ukraine. *World Applied Sciences Journal. (Education, Economics, Language and Communication)*. 2015. №27. P.142-145. (0,25 друк.арк.).

29. **Galitsky O.M.** Taranenko A.N. Formation of innovative potential of development of economy of Ukraine. *Vedecký časopis vysokej školy ekonomie a manažment uverejnej spravy*. Bratislava, No.2. November 2016. Vol. VIII. P. 112-118. (0,45 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовані перспективні напрями формування та розвитку інноваційного потенціалу країни*. (0,25 друк. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

30. **Галицький О. М.,** Карабанов О.В. Моніторинг економічної діяльності суб'єктів, його законодавче забезпечення та державне регулювання. *Ukraine – EU. Modern Technology, Business and Law: collection of international scientific papers: in 2 parts. Part 1. Modern Priorities of Economics. Societal Challenges.* – Chernihiv: CNTU, 2017. 190 p. P.115-116. (0,2 друк. арк.).

31. **Галицький О. М.,** Ніколюк О.В. Організаційно-інституційні імперативи регулювання соціально-економічного захисту аграрного бізнесу. *Наукові засади розвитку знань економічної теорії: Збірник тез наукових робіт учасників I Міжнародної науково-практичної конференції з економічної теорії (м. Черкаси, 21-23 квітня 2017 р.).* Черкаси, 2017. С 16-19. (0,2 друк. арк.).

32. Галицький А.Н. Функционирование организационно-экономического механизма регулирования аграрного сектора. *Современные технологии науки и образования: Европейские аспекты.* Международная научно-практическая конференция. (г. Познань, 17-23 сентября 2017 г.). Познань, 2017. С.115-117. (0,2 друк. арк.).

33. Галицький А. Н. Государственная поддержка аграрной сферы в Украине. Международная научно-практическая конференция «Современная экономика: обеспечение продовольственной безопасности» (20-22 апреля 2016, г. Кинель). Кинель, 2016. С.112-114. (0,1 друк. арк.).

34. Галицький О. М. Особливості державного регулювання аграрного виробництва в сучасних умовах. «Україна – ЄС. Сучасні технології, економіка та право» (Словацька Республіка – Польща, 12-16 квітня 2016 року). Польща, 2016. С.86-87. (0,1 друк. арк.).

35. Галицький О. М. Структурні та галузеві імперативи розвитку вітчизняного аграрного сектору. *Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Першої Всеукраїнської науково-практичної конференції 15 жовтня 2015 р.* Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка», 2015. 172 с. С.84-87. (0,1 друк. арк.).

36. Галицький О. М. Інформаційна підтримка механізму державного регулювання аграрного виробництва в Україні. I Міжнародна науково-практична конференція: «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (11 грудня 2015 року, м. Чернігів). Чернігів: ЧНТУ, 2015. С.157-159. (0,2 друк. арк.).

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

37. **Галицький О. М.,** Дяченко О.П. Зарубіжний досвід зниження рівня тіньової економіки. *Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (Херсон, 10 листопада 2017 р.).* Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2017. С. 72-74. (0,1 друк. арк.).

38. Галицький О. М. Бізнес-планування в аграрних формуваннях / навчальний посібник за ред. проф. Г.Є. Мазнева Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка.

[Видання 3-є, перероб.]. Харків: ХНТУСГ, 2016. С. 26-75. (0,6 друк. арк.).

39. **Галицький О. М.**, Дяченко О.П. Методичні підходи щодо оцінки ефективності використання матеріально-технічної бази. *«Розвиток агропромислового виробництва та сільських територій України: проблеми та рішення»*. VI Міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 18-19 червня 2015 року). 2015. С.78-91. (0,5друк. арк.).

40. **Галицький О. М.**, Кожемякіна В.Г., Домусчи А.О. Особливості обліку заробітної плати на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2015. Вип. 5 (64). С.123-126. (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначені особливості формування кадрової політики на сільськогосподарських підприємствах (0,2 друк. арк.).*

41. **Галицький О. М.**, Кожемякіна В.Г. Особливості обліку фінансових результатів сільськогосподарської діяльності та їх відображення в фінансовій звітності. *Аграрний вісник Причорномор'я*. 2014. Вип. 75. С. 153-161. (0,5 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовані напрями удосконалення обліку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств (0,35 друк. арк.).*

42. **Galitsky O.M.**, Shabatura T.S, Zamlynsky V.V. Financial mechanism of economic security company. *The collection includes material reports 3rd International Scientific and Practical Conference (ISPC) Held by SCIEURO in London 20-21 March, 2013*. P.166-180. (0,4 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано особливості розвитку фінансового механізму компаній (0,2 друк. арк.).*

43. Галицький О. М. Шляхи удосконалення обліку зернових культур в сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2013. №21. С.46-51. (0,5 друк. арк.).

44. Галицький О. М. Організаційно-економічні підходи до обліку та оцінки трансакційних витрат у сільськогосподарських підприємствах. *Агросвіт*. 2013. №22. С.14-18. (0,45 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Галицький О.М. Організаційно-економічні засади державного регулювання аграрного виробництва в Україні: теорія, методологія, практика. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Чернігівський національний технологічний університет МОН України, Чернігів. – 2018.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних засад і розробці практичних рекомендацій щодо функціонування організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва. Ідентифіковані інструменти державного регулювання аграрного виробництва та систематизовано й адаптовано зарубіжний досвід державного регулювання аграрного виробництва до вітчизняних умов. Оцінено сучасний стан державного регулювання аграрного виробництва в Україні.

Запропоновано структуру методичного підходу до оцінювання ефективності інструментів організаційно-економічного механізму державного регулювання аграрного виробництва, в якій показано ієрархічний зв'язок між джерелами ресурсів, безпосередньо процесом регулювання та кінцевим результатом (соціально-економічним ефектом), який необхідно досягнути. Визначено, що базовим та визначальним інститутом для розвитку аграрного виробництва в Україні є інститут держави, який охоплює систему органів законодавчої, виконавчої та судової влади, функціонування яких впливає на всі складові суспільного життя.

Обгрунтована концепція вдосконалення організаційно-інституційної структури державного регулювання аграрного виробництва. Обгрунтована необхідність формування структури адаптивного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва. Адаптивний механізм державного регулювання аграрного виробництва сприятиме вирішенню завдань підвищення ефективності державного регулювання методами врівноваження перекосів та диспропорцій цільових характеристик стратегічних альтернатив функціонування.

Запропоновано алгоритм розробки та реалізації стратегії державного регулювання розвитку аграрного виробництва, який характеризується комплексністю і завершеністю та передбачає послідовність певних етапів. Розроблено модель державного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні, що включає два взаємопов'язаних регулюючих блоки. Побудовано концептуально-методологічну структуру інтегрованого організаційно-економічного механізму державного регулювання розвитку аграрного виробництва.

Ключові слова: державне регулювання, аграрне виробництво, організаційно-економічне забезпечення, інтегрований механізм, адаптивний механізм, організаційно-інституційна структура, інституційне регулювання, ефективність державного регулювання.

АННОТАЦИЯ

Галицкий А.Н. Организационно-экономические основы государственного регулирования аграрного производства в Украине: теория, методология, практика. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Черниговский национальный технологический университет МОН Украины, Чернигов. – 2018.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических основ и разработке практических рекомендаций по функционированию организационно-экономического механизма государственного регулирования развития аграрного производства.

Идентифицированы инструменты государственного регулирования аграрного производства: инструменты прямого государственного

вмешательства в экономику аграрного сектора; инструменты сочетание государственного финансового регулирования и рыночных стимулов развития аграрного сектора экономики; инструменты саморегулирования развития аграрного сектора экономики благодаря рыночным механизмам. Систематизирован и адаптирован зарубежный опыт государственного регулирования аграрного производства к отечественным условиям. Оценено современное состояние государственного регулирования аграрного производства в Украине.

Предложена структура методического подхода к оценке эффективности инструментов организационно-экономического механизма государственного регулирования аграрного производства, в которой показано иерархическую связь между источниками ресурсов, непосредственно процессом регулирования и конечным результатом (социально-экономическим эффектом), который необходимо достичь. Обосновано, что оценка эффективности организационно-экономического механизма государственного регулирования должна информировать как об абсолютной, так и относительной эффективности результативных показателей, а также заложить основные условия для сравнительного и ретроспективного их анализа. Определено, что базовым и определяющим институтом для развития аграрного производства в Украине есть институт государства, который охватывает систему органов законодательной, исполнительной и судебной власти, функционирование которых влияет на все составляющие общественной жизни.

Предложена концепция совершенствования организационно-институциональной структуры государственного регулирования аграрного производства. Цель концепции – формирование и развитие такой организационно-институциональной структуры, которая обеспечивает оптимальную взаимосвязь между субъектами аграрного производства, способствует свободному движению товаров, непрерывному процессу воспроизводства в сельском хозяйстве, бесперебойному функционированию сферы конечного потребления и тем самым повышению эффективности производства, сбыта и потребления продукции аграрного производства. Реализация этой цели предполагает формирование концепции на основании принципов взаимодействия рыночных институтов и целостной организационно-институциональной структуры государственного регулирования аграрного производства.

Обоснована необходимость формирования структуры адаптивного механизма государственного регулирования развития аграрного производства. Адаптивный механизм государственного регулирования аграрного производства будет способствовать решению задач повышения эффективности государственного регулирования методами уравнивания перекосов и диспропорций целевых характеристик стратегических альтернатив функционирования. Для количественного измерения результативности предложенного адаптивного механизма, целесообразно использовать ключевые показатели в пяти проекциях механизма формирования целей государственной регуляторной политики.

Предложен алгоритм разработки и реализации стратегии государственного регулирования развития аграрного производства, который характеризуется комплексностью и завершенностью и предусматривает последовательность определенных этапов. Определена главная цель структурного государственного регулирования аграрного производства, которая разделена на подцели: первая – связана с удовольствием населения продуктами питания и с обеспечением перерабатывающей промышленности сырьем; вторая – направлена на повышение конкурентоспособности аграрного производства и обеспечения структурного маневра по приоритетным подотраслям аграрного производства; третья – ориентирована на устойчивое развитие сельских территорий и повышение качества жизни сельского населения.

Разработана модель государственного регулирования инновационно-инвестиционных процессов в Украине, которая включает два взаимосвязанных регулирующих блока. Разработанная модель позволяет рассматривать инвестиционный процесс не только с позиций непосредственных участников (инвесторов, заказчиков, исполнителей), но и с позиции государственных органов регулирования, что особенно важно и необходимо для повышения эффективности государственной поддержки инновационно-инвестиционных процессов в аграрном секторе.

Построено концептуально-методологическую структуру интегрированного организационно-экономического механизма государственного регулирования развития аграрного производства, которая заключается в трактовке ее как совокупности взаимосогласованных средств, методов и форм воздействия институциональной составляющей, коррелирующие с взаимосвязями всех инструментов механизма государственного регулирования, производят мультипликативные эффекты макроэкономического роста и включают совокупность элементов, методов координации, правовых норм, упорядоченных соответствующим образом с целью преодаления препятствий, стоящих на пути развития субъектов аграрного производства, общества и его отдельных слоев.

Ключевые слова: государственное регулирование, аграрное производство, организационно-экономическое обеспечение, интегрированный механизм, адаптивный механизм, организационно-институциональная структура, институциональное регулирование, эффективность государственного регулирования.

ABSTRACT

Galitsky O.M. Organizational and economic principles of state regulation of agrarian production in Ukraine: theory, methodology, practice. – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

The thesis for the degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Chernihiv National University of Technology, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv. – 2018.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical and methodological principles and the development of practical recommendations on the functioning of the organizational and economic mechanism of state regulation of the development of agrarian production. Identified instruments of state regulation of agrarian production and systematized and adapted foreign experience of state regulation of agrarian production to domestic conditions. The present state of state regulation of agrarian production in Ukraine is estimated.

The structure of the methodical approach to the evaluation of the effectiveness of the instruments of the organizational and economic mechanism of state regulation of agrarian production is proposed, which shows the hierarchical connection between resource sources, the direct regulation process and the final result (socio-economic effect) that needs to be achieved. It is determined that the basic and determining institution for the development of agrarian production in Ukraine is the institution of the state, which covers the system of legislative, executive and judicial bodies, functioning of which affects all components of public life.

The concept of improving the organizational and institutional structure of state regulation of agrarian production is substantiated. The necessity of forming the structure of the adaptive mechanism of state regulation of the development of agrarian production is substantiated. Adaptive mechanism of state regulation of agrarian production will help solve the tasks of increasing the efficiency of state regulation by balancing the distortions and disproportions of the target characteristics of strategic alternatives to functioning.

The algorithm of the development and implementation of the state regulation strategy for agrarian production development, which is characterized by complexity and completeness and provides for a sequence of certain stages, is proposed. The model of state regulation of innovation and investment processes in Ukraine is developed, which includes two interconnected regulatory blocks. The conceptual and methodological structure of the integrated organizational and economic mechanism of state regulation of the development of agrarian production was constructed.

Keywords: state regulation, agrarian production, organizational and economic support, integrated mechanism, adaptive mechanism, organizational-institutional structure, institutional regulation, efficiency of state regulation.